

Żmuda-Liszewska, Krystyna

Halina Myszkówna-Lileyko

Almanach Muzealny 6, 499-502

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HALINA MYSZKÓWNA-LILEYKO

Całe swoje życie zawodowe związała z Muzeum Historycznym m.st. Warszawy. Żona prof. dr. hab. Jerzego Lileyko, historyka sztuki i varsavianisty. Urodziła się 14 marca 1930 r. w Gutowcu na Pomorzu w rodzinie nauczycielskiej. Do wybuchu wojny w 1939 r. ukończyła dwie klasy szkoły

powszechnej. Już w pierwszych dniach okupacji niemieckiej Jej ojciec został aresztowany i osadzony w Stutthofie; następnie był więziony w innych obozach koncentracyjnych, m.in. w Mauthausen i Auschwitz. Szczęśliwie przeżył i w 1945 r. powrócił do dawnego zawodu. Po wojnie pani Halina ukończyła Państwowe Gimnazjum i Liceum w Chojnicach, gdzie w 1951 r. uzyskała maturę. W tym samym roku rozpoczęła studia w zakresie historii sztuki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W 1956 r. złożyła pracę magisterską, napisaną pod kierunkiem prof. Piotra Bohdziewicza, pt. *Freski w kościele Św. Trójcy w Leżajsku*, której fragment został opublikowany¹.

W grudniu 1956 r. rozpoczęła pracę w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy, początkowo w bibliotece muzealnej, a od 1958 r. w Dziale Historii Warszawy drugiej połowy XVII i XVIII w., kierowanym przez kustosz Alinę Sokołowską. W ramach programu organizacyjnego i badawczego Działu prowadziła poszukiwania archiwalne w Archiwum Głównym Akt Dawnych, księgach metrykalnych warszawskiej parafii św. Jana, a także w zasobach archiwalnych Gdańska, Torunia i Poznania. Celem tych poszukiwań było odnalezienie informacji o liczbie mieszkańców Warszawy w obrębie murów staromiejskich i ich zróżnicowaniu zawodowym. Jednocześnie dokonała kwerendy w muzeach stołecznych i krajowych, ujawniając wiele varsavianów i obiektów związanych z Warszawą. Materiały te zostały wykorzystane przy opracowaniu scenariusza stałej ekspozycji muzealnej, którego autorką była Alina Sokołowska (przy współpracy zespołu, w tym także pani Haliny Myszkówny). Trwałym śladem Jej prac pozostała kartoteka wypisów archiwalnych dotycząca wyżej wspomnianych zagadnień. W dziale kustosz Sokołowskiej, niejako na marginesie podstawowych prac muzealnych, powstało

¹ „Roczniki Humanistyczne KUL. Prace z Historii Sztuki”, t. VI, 1958, z. 4.

zbiorowe opracowanie słownika patronów ulic warszawskich². Ta popularna publikacja przybliżyła mieszkańcom Warszawy nazwiska niekiedy mało znanych, lecz zasłużonych dla miasta postaci.

W 1965 r. Muzeum Historyczne we współpracy z Saskim Krajowym Archiwum Głównym w Dreźnie zorganizowało wielką wystawę pt. *Varsaviana w zbiorach drezdeńskich*. Przy jej przygotowaniu pani Halina Myszkówna brała czynny udział. W katalogu wystawy opracowała plany, projekty i rysunki inwentaryzacyjne: Ujazdowa, pałaców Kazimierzowskiego i Błękitnego oraz kościołów Kapucynów, Reformatów i Franciszknów.³ Dalszym wynikiem tej współpracy była rozprawa poświęcona dziejom zapomnianego pałacu Brühlów-Potockich⁴ oraz polemiczny artykuł w ramach zbiorowej recenzji książki Waltera Hentschla, *Die sächse Baukunst des 18. Jahrhunderts in Polen* (Berlin 1967), zainicjowanej przez uczestników seminarium doktorskiego prof. Stanisława Lorentza.⁵ Kolejną inicjatywą Muzeum Historycznego podjętą na bazie wystawy drezdeńskiej było zbiorowe opracowanie katalogu całości zbioru rysunków architektonicznych przechowywanych w archiwach saskich, którego część poświęconą pałacom i kościołom warszawskim opracowała Halina Myszkówna. Niestety, tej ważnej dla historii Warszawy publikacji nie udało się ogłosić drukiem⁶. Autorka niewielką część tego opracowania wykorzystwała w przyzwoitym artykule o pałacu Błękitnym⁷.

Pani Halina kontynuowała badania archiwalne, koncentrując się na poszukiwaniach informacji o złotnikach czynnych w Warszawie i pracujących dla dworu królewskiego. Jednocześnie, prowadząc muzealną Komisję Zakupów (w latach 1966-1972), penetrowała rynek antykwarski, sklepy „DESY” i zbiory prywatne, odnajdując wiele wyrobów firm warszawskich, często o znacznych walorach artystycznych. Zaslugi pani Haliny na tym polu są nie do przecenienia, gdyż dzięki Jej koncepcji i staraniom kolekcja sreber warszawskich w Muzeum Historycznym została znacznie powiększona i dzisiaj należy do najbogatszych w kraju. Trzeba tu nadmienić, iż w handlu antykwarycznym koniec lat 60. ubiegłego stulecia było ostatnim okresem stosunkowo przystępnych cen i później już nigdy Muzeum nie było stać na nabycie takiego zbioru sreber. Część tej kolekcji została pokazana na wystawie *Dary i nabytki* w 1970 r. W katalogu wystawy dział złotnictwa opracowała Halina Myszkówna⁸. Była też współ-

² *Od Agrykoli do Żywnego. Mały słownik patronów ulic Warszawy*, oprac. M. Kretschmerowa, G. Kieniewiczowa, H. Myszkówna, A. Sokolowska, Warszawa 1968.

³ *Varsaviana w zbiorach drezdeńskich. Katalog planów i widoków Warszawy oraz rysunków architektonicznych budowli warszawskich okresu saskiego*, Warszawa 1965, s. 77-96, 99-101, 110-115, poz. 191-125, 263-270, 304-331.

⁴ H. Myszkówna, *Projekty pałacu Brühlów-Potockich przy ulicy Wierzbowej*, „Biuletyn Historii Sztuki”, XXIX: 1967, nr 3, s. 388-400.

⁵ *Taż, Przerzysy i kopie w zasobach archiwum drezdeńskiego a atrybucje przyjęte na ich podstawie przez Waltera Hentschla*, tamże, XXXII: 1970, nr 3/4, s. 378-387.

⁶ Zob.: J. Durko, *Lata sześćdziesiąte. Kronika ważniejszych wydarzeń w: „Almanach Muzealny”*, t. V, 2007, s. 302-304.

⁷ H. Myszkówna, *Kilka uwag o planach pałacu Błękitnego*, „Biuletyn Historii Sztuki” XXX: 1968 s. 369-371.

⁸ *Dary i nabytki 1945-1970. Katalog wystawy*, Muzeum Historyczne m.st. Warszawy, 1970, poz. 225-254.

organizatorką wystawy sreber warszawskich w 1973 r., która wywołała wielkie zainteresowanie publiczności i prasy. W katalogu tej wystawy⁹ podała odrysy warsztatowych znaków szeregu zidentyfikowanych przez siebie mistrzów złotniczych, znacznie poszerzając dotychczasowe ustalenia Leonarda Lepszego, Bogusława Kopydłowskiego i Michała Gradowskiego¹⁰. Po raz pierwszy w literaturze varsavianistycznej opublikowała w tymże katalogu wykaz 524 nazwisk złotników czynnych w Warszawie w XVIII i XIX w., które odszukała w źródłach archiwalnych¹¹.

Problematyce złotnictwa, jego przemianom stylowym, organizacji produkcji, stosowanym tworzywom i znakowaniu wyrobów poświęciła książkę wydaną w serii *Zanikające zawody* przez Centralny Związek Spółdzielni Rzemieślniczych¹². Kolejną publikacją Haliny Myszkówny-Lileyko była wydana przez PWN książka o srebrach w Muzeum Historycznym z efektywnymi ilustracjami Witalisa Wolnego¹³, a także rozprawa charakteryzująca warszawskie środowisko złotnicze pod względem artystycznym, zawodowym i społecznym¹⁴. W sferze Jej zainteresowań badawczych pozostawały też artystyczne wyroby metalowe, których Warszawa była znaczącym ośrodkiem produkcyjnym w XIX i pierwszej ćwierci XX w.¹⁵ W 1996 r. była konsultantem i autorką wstępu do katalogu wielkiej wystawy sreber i platerów w Muzeum Mazowieckim w Płocku¹⁶.

Swoje badania archiwalne nad złotnictwem warszawskim wykorzystała w źródłowym artykule o złotnikach serwitoresach króla Jana Kazimierza¹⁷ oraz w innych publikacjach¹⁸. Współpracowała też z „Polskim Słownikiem

⁹ H. Myszkówna, *Srebra warszawskie XVIII i XIX wieku w zbiorach Muzeum Historycznego*, Warszawa 1973, s.7-112.

¹⁰ L. Lepszy, *Złotnictwo w Polsce*, Kraków 1933, s. 288-291; E. Kopydłowski, *Uwagi o złotnictwie warszawskim okresie Oświecenia*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie”, t. II, 1957, s. 469-525; M. Gradowski, *Znaki złotnicze na wyrobach warszawskich z XIX wieku*, „Biuletyn Historii Sztuki” XXXI: 1969, nr 2, s. 181-185.

¹¹ Myszkówna, *juw.*, s. 65-109

¹² H. Lileyko, *Złotnictwo*, Warszawa. 1978, s. 5-86.

¹³ Taż, *Srebra warszawskie w zbiorach Muzeum Historycznego m.st. Warszawy*, Warszawa 1979, s. 5-97, (rec. Z. Żygulski jun., „Kronika Warszawy” 1980, nr 2, s. 179-181).

¹⁴ Taż, *Złotnictwo warszawskie od schyłku XVIII w. do około 1835 r.*, w: *Z dziejów rzemiosła warszawskiego*, red. B. Grochulska i W. Pruss, Warszawa 1983, s. 324-340.

¹⁵ Taż, *Platery*, „Spotkania z Zabytkami” 1980, nr 3, s. 38-42 taż, Wstęp do: *Metalowa secesja. Katalog wystawy w Muzeum Woli*, red. E. Piwocka, Warszawa 1982, s.1-4; taż, *Projekty Julii Keilowej dla firmy Frageta*, „Art & Bussines” 1998, nr 3, s. 18-20.

¹⁶ Taż, Wstęp do: *Warszawskie srebra i platery w zbiorach Muzeum Mazowieckiego w Płocku*, oprac. Z. Samusik-Zaremba, Płock 1996, s. 7-24; taż, *L'Arte dell'oreficeria e della giogielleria in Polonia*, w: *Polonia gioielli, ornamenti e arredi duemila annidi arte orafa*. (Katalog wystawy zorganizowanej przez Muzeum Mazowieckie w Płocku), Arezzo 1989, s. XIX-XXXI.

¹⁷ H. Lileyko, *Złotnicy – serwitoresy Jana Kazimierza w Warszawie*, w: *Rzemiosło artystyczne. Materiały sesji oddziału warszawskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, red. R. Bobrow, Warszawa 1996, s. 37-55.

¹⁸ Taż, *À propos du développement historique de l'orfèverie en Polotne*. (rec: J. Samek, *Polskie złotnictwo*, Wrocław 1988, Ossolineum, s. 316; „Polish .Art Studium” XIII: 1992, s.311-315, taż, *Srebra warszawskie 1851-1939* (rec. wystawy w Muzeum Narodowym w Warszawie, komisarz R. Bobrow), „Art. & Busines” 1998, nr 1/2, s. 84-85.

Biograficznym”, na łamach którego ogłosiła biogramy: Jana Macieja Schwartza vel Szwarce (1772-1828), Pawła Siennickiego (zm. po 1833 r.), Marcina Sokołowskiego (1670-1736), Szymona Staneckiego (ok.1743-1813)¹⁹ i Augusta Wolkiewicza (połowa XIX w.)²⁰. Jednocześnie w miesięczniku „Art & Business”, w cyklu *Złotnicy warszawscy*, opublikowała szereg życiorysów najwybitniejszych mistrzów tego rzemiosła wraz z charakterystyką ich twórczości i dzieł²¹. Opracowała też źródłową, monografię złotnika Karola Filipa Malcza, która mimo pełnej obróbki redakcyjnej i kompletu ilustracji niestety nie ukazała się drukiem²². Jej dorobkiem jest zbierana latami kartoteka złotników działających od XVII do pierwszej połowy XX w. w Warszawie obejmująca około 1500 nazwisk i stale powiększana. W zamyśle Autorki jest opracowanie słownika mistrzów i różnej rangi pracowników zatrudnionych w tym luksusowym rzemiosle. W listopadzie 1989 r. kustosz Halina Lileyko przeszła na emeryturę.

Oprac. Krystyna Żmuda-Liszewska

GRAŻYNA NARTONOWICZ-KIENIEWICZOWA

Do dobrych obyczajów w naszym życiu naukowym, także muzealnym, należało wydawanie przez profesorów opinii o swoich uczniach – seminarzystach w momencie, gdy podejmowali oni samodzielną pracę.

¹⁹ PSB, t. XXXVI, s. 62-63; tamże, t. XXXVII, s. 233; tamże, t. XL, s. 158-159; tamże, t. XLI, s. 528-529.

²⁰ Tamże (w druku).

²¹ H. Lileyko, *Józef Götz*, „Art & Business” 1997, nr 12, s. 67-69; tamże, *Antoni Leonowicz*, tamże, 1998, nr 11, s. 24-25; tamże, *Szymon Stanecki*, tamże, 1998, nr 5, s. 26-28; tamże, *Józef Róžański*, tamże, 1998, nr 6, s. 24-26; tamże, *Antoni Zielenkiewicz*, tamże, 1998, nr 7/8, s. 24-26; tamże, *Marcin Holke*, tamże, 1998, nr 9, s. 23-25; tamże, *Jan Jerzy Holke*, tamże, 1998, nr 10, s. 23-25; tamże, *Antoni Leonowicz*, tamże, 1998, nr 11, s. 22-23.

²² Tamże, *Karol Filip Malcz (1797-1857) złotnik warszawski*, Warszawa 1987, maszynopis.